

„Wraz z powrotem Adenauera z USA rozjaśniają się wreszcie w Bonn mroki wokół nuklearno-politycznych koncepcji nowego prezydenta amerykańskiego Johna F. Kennedy'ego. *Bundeswehra* i jej rola wewnątrz Paktu Atlantyckiego przyjmuje w tym stanie rzeczy formę, która wystarczająco tłumaczy, dlaczego federalny minister obrony Strauss dotknięty jest od tygodni niezwykłym stanem nerwowości... W zamiarze uzyskania dla Zachodu politycznej swobody, Kennedy pragnie nawrócić do owej militarno-politycznej koncepcji, która rozróżnia uzbrojenie w broń konwencjonalną normalne siły zbrojne i wyposażenie w broń atomową ciężkie siły zbrojne. Zamierza on zmniejszyć niebezpieczeństwo wojny atomowej, którą mali niezadowoleni partnerzy — mocarstw atomowych, świadomie albo nieświadomie, mogliby wywołać, jeżeli dojdzie do porozumienia między Waszyngtonem a Moskwą na temat scementowania obecnego stanu politycznego”²⁰.

I wreszcie jeszcze jeden przyczynek do niepowodzenia Adenauera w Waszyngtonie w kwestii utworzenia czwartego mocarstwa atomowego, w którym Niemcom zachodnim powinna przypaść rola dominująca:

„Mimo pewności, że Kennedy nie zamierza podjąć co najmniej w tej formie planu Hertera dotyczącego uzbrojenia NATO w rakiety typu Polaris, to jednak kanclerz federalny ponownie podkreślił konieczność stawienia do dyspozycji sojuszowi północno-atlantyckiemu wystarczających sił atomowych... Jednak co się tyczy projektu uczynienia z NATO czwartego mocarstwa atomowego, to ostatnie słowo nie zostało jeszcze wypowiedziane. Kanclerz nie zamierza zrezygnować z tego planu...”²¹.

Marian Jaśkowski

VI KONGRES PEDAGOGICZNY W NRD

Zapoczątkowana na V Kongresie Pedagogicznym w NRD w 1956 r. reforma szkolnictwa, określona mianem politechnizacji, objęła w ciągu minionych kilku lat wszystkie szkoły podstawowe i średnie oraz spowodowała poważne zmiany w dotychczasowym systemie kształcenia nauczycieli. Wyznaczone na pierwsze dni czerwca 1961 r. obrady VI Kongresu Pedagogicznego poprzedzone zostały szeroką dyskusją, obejmującą wszystkie środowiska społeczeństwa NRD, w której uczestnicy poruszali różne zagadnienia związane z procesem politechnizacji szkolnictwa.

Już jesienią 1960 r. czasopismo „Einheit”, organ teoretyczny KC SED (nr 8/60), opublikowało artykuł Rolf'a Wendrock'a omawiający osiągnięcia i trudności procesu politechnizacji, a będący reperkusją uchwały Biura Politycznego KC SED pt. Popieszenie i dalszy rozwój nauczania politechnicznego w szkołach średnich¹. Rolf Wendrock omawia w tym artykule podstawowe kursy kształcenia i wychowania politechnicznego jak: obróbki metali, elektrotechniki, maszynoznawstwa i produkcji rolniczej, podkreślając, że chodzi tu o zapoznanie młodzieży z poszczególnymi dziedzinami gospodarki racjonalistycznej, włącznie jej już w okresie nauki szkolnej w proces produkcji i ułatwienie wyboru przyszłego zawodu. Szkoła politechniczna pozostaje, zdaniem autora, szkołą ogólnokształcącą i bynajmniej nie kształci całej młodzieży w kierunku zawodów technicznych.

Spraw młodzieży dotyczył również komunikat Biura Politycznego KC SED „O problemach młodzieży” opublikowany w „Neues Deutschland” z 11 II 1961. Komunikat ten omawia sprawę zadań, jakie związki zawodowe mają do spełnienia w dziedzinie popierania inicjatywy młodzieży i powierzania jej odpowiedzialnych funkcji na terenie zakładów pracy. Innym zagadnieniem jest propozycja Centralnej

²⁰ „Frankfurter Rundschau” z dn. 19 4 1961 r.

²¹ „Deutsche Zeitung mit Wirtschaftszeitung” z dn. 15/16 4 1961 r.

¹ Uchwała wydana 17 5 1960 została opublikowana przez „Deutsche Zeitung” dn. 24 6 1960.

Rady FDJ², dotycząca przedyskutowania problemu przynależności uczniów i studentów do tej organizacji. Komunikat tej organizacji stwierdza:

„Samo przez się zrozumiałe jest przy tym, że nienależenie do FDJ nie może pociągać dla młodego człowieka żadnych ujemnych skutków. O przyjęciu na studia rozstrzygać powinna jedynie praca zawodowa kulturalna i społeczna młodego człowieka”³.

W komunikacie czytamy ponadto o konieczności utworzenia większej ilości klubów młodzieżowych, rozbudowywania kawiarni i stadionów sportowych oraz uzyskania większego niż dotychczas wpływu na całą młodzież zrzeszoną i niezrzeszoną. Sprawy dotyczące młodzieży stały się przedmiotem ożywionej dyskusji na łamach „Neues Deutschland”. Została ona zainicjowana opublikowanym przez to czasopismo listem uczennicy imieniem Karin do nauczyciela. Głównym zagadnieniem poruszonym w tym liście, to rozbieżność między teoriami głoszonymi w szkole przez nauczyciela a tym, z czym Karin stykała się poza szkołą w domu rodzinnym oraz w domach przyjaciół jej rodziców. Karin zarzucała swemu nauczycielowi, że jego wykłady to teoria, która bardzo daleko odbiega od codziennej praktyki. List Karin wywołał szeroką falę wypowiedzi ludzi reprezentujących najróżniejsze środowiska, a wśród problemów przez nich poruszonych przewijał się jeden zasadniczy — problem zaufania między uczniem a nauczycielem.

Zwrócono uwagę na fakt, że zwłaszcza młodzież starszych klas licealnych wielokrotnie walczy z konfliktami i problemami, z których nie zwierza się nauczycielom w obawie przed otrzymaniem złego stopnia. Znane są fakty, że dobrzy uczniowie legitymujący się celującymi stopniami z takiego przedmiotu jak *Staatsbürgerkunde* (nauka o społeczeństwie) w życiu codziennym popełniają czyny sprzeczne z teoriami, które na lekcji mają odzwierciedlać ich przekonania. List Karin wywołał falę komentarzy zarówno ze strony rodziców domagających się odpowiedzi na pytanie „czy nauczyciel jest winny” oraz ze strony nauczycieli udowadniających, że zaufanie ucznia do nauczyciela i nauk przez niego głoszonych zostaje podkopywane właśnie w domu i w czasie godzin pozaszkolnych, które uczeń spędza bez najmniejszej kontroli ze strony rodziców. Z obu stron podkreślono konieczność ściślejszej współpracy między domem rodzinnym a szkołą, a w przypadkach jaskrawego, negatywnego oddziaływania domu na poglądy ucznia, skierowanie tegoż do internatu i przekazanie opieki nad nim fachowym siłom pedagogicznym.

Już 16 III 1961 „Neues Deutschland” opublikował fragmenty „tez dyskusyjnych” na VI Kongres Pedagogiczny. Tezy te dotyczyły problemów związanych z polepszeniem nauczania i wychowania w duchu socjalistycznym, zwłaszcza w szkołach średnich⁴. Czytamy w nich nie tylko o osiągnięciach szkolnictwa w NRD, lecz również o niedociągnięciach w pracy pedagogicznej. Niedociągnięcia te polegają na niedostatecznie wysokim poziomie nauczania i na zaniedbaniach w dziedzinie wychowania w duchu socjalistycznym.

Wiadomości uczniów w dziedzinie matematyki są zbyt słabo ugruntowane. Niedostateczne często jest opanowanie języka niemieckiego w zakresie wypowiedzi ustnych i prac pisemnych, jak również w dziedzinie ortografii. Poważne zaniedbania notuje się w zakresie języków obcych. W tezach zwraca się uwagę na niedostateczne opanowanie języka rosyjskiego. Duże też zaniedbania istnieją w dziedzinie przedmiotów artystycznych: śpiewu i rysunku. Tezy zwracają uwagę na konflikty ideologiczne, z którymi muszą walczyć głównie uczniowie klas starszych.

² FDJ, skrót nazwy Freie Deutsche Jugend — Związek Wolnej Młodzieży Niemieckiej.

³ Por. Unsere Jugend ist voller Tatendrang — Aus dem Kommunique des Politbüros des ZK zu Problemen der Jugend. „Berliner Zeitung“ z 11 2 1961.

⁴ Lernen und die Welt verändern. Für die Verbesserung des Lernens und der sozialistischen Erziehung an den Oberschulen. Auszüge aus einer Diskussionsgrundlage zur Vorbereitung des VI Pädagogischen Kongresses. „Neues Deutschland“ z 16 3 1961.

Autorzy też podkreślają szczególnie konieczność pomocy ze strony nauczyciela w rozwiązywaniu tych konfliktów. Wiąże się to z unikaniem na przyszłość dość często dotychczas popełnianych błędów w pracy pedagogicznej. Błędy te wyrażają się w przedstawianiu rozwoju społeczeństwa socjalistycznego w sposób wyidealizowany. Zadania, przed którymi stanął obecnie nauczyciel w NRD, są szczególnie skomplikowane, wymagają dużej pracy nie tylko nad uczniem, ale także wysiłku w kierunku stałego uzupełniania kwalifikacji samego nauczyciela. Przedmioty politechniczne, warunki pracy w zakładach produkcyjnych wymagają nabywania i poszerzania wiedzy fachowej oraz szukania nowych rozwiązań z dziedziny metodyki nauczania. Metoda podziału klasy na grupy, na wzór organizacji pionierskiej, i postawienie grupom różnych zadań w celu ożywienia lekcji i rozwinięcia aktywności oraz samodzielności uczniów, prowadziła w efekcie do negowania czołowej roli nauczyciela w procesie nauczania, do rozbicia klasy i w konsekwencji do znacznego obniżenia poziomu nauczania.

Innym poważnym problemem poruszonym przez tezy jest zagadnienie oceny postępów ucznia. Czytamy w nich, że ocena pracy ucznia należy wyłącznie do nauczyciela, który winien kierować się jedynie obiektywnymi przesłankami. W związku z akcją zwalczania drugoroczności zaobserwowano negatywne zjawisko stawiania ocen nie odpowiadających poziomowi wiedzy ucznia. Tezy twierdzą, że nie należy czynić wyrzutów nauczycielom, którym nie udaje się w pełni zlikwidować zjawiska drugoroczności. Należy przede wszystkim doprowadzić do współdziałania takich czynników, jak indywidualne podejście do nauki ze strony ucznia, pedagogiczno-metodyczne doświadczenie nauczyciela, pomoc organizacji społecznych i domu. Przyznaje się rację nauczycielom walczącym przeciwko ocenianiu ich pracy na podstawie liczb i średnich procentów. Szczególny nacisk kładzie się na nauczanie i wychowanie w klasach wyższych.

Zdobyta i ugruntowana wiedza powinna być ściśle związana z aktywną działalnością. Ostatni fragment też opublikowanych przez „Neues Deutschland” odnosi się do pracy organizacji pionierskiej i FDJ. Podkreśla się konieczność przezwyciężenia marazmu, który te organizacje opanował, ożywienia ich działalności przez konkursy, masową pracę kulturalną i sport⁵.

W dyskusji przed VI Kongresem Pedagogicznym poruszono bardzo wiele zagadnień, spośród których na szczególną uwagę wydają się zasługiwać 2 następujące:

- 1) Przygotowanie fachowe nauczyciela do pracy w szkole typu politechnicznego. Zagadnienie to omawia „Deutsche Lehrerzeitung” nr 17/1961 w artykule pt. *Politechnische Bildung stärker in die Diskussion einbeziehen*. Temat ten poruszano również na I Centralnej Konferencji Pedagogicznej w styczniu 1961 r. oraz ostatnio poświęcił mu sporo uwagi dr Erich Emmerling w artykule pt. *Lehrer von Morgen* w „Neues Deutschland” z dn. 1 VI 1961;
- 2) Braki i wady w sposobie myślenia absolwentów szkół politechnicznych. Znane są nam również w Polsce skargi profesorów szkół wyższych na niedostateczne, jednostronne lub wręcz wadliwe przygotowanie, które daje szkoła średnia swoim absolwentom i znany nam jest również fakt, że właśnie celujący uczniowie mają poważne trudności na pierwszym czy drugim roku studiów. Opublikowany w „Neues Deutschland” artykuł profesora Günthera Hollwega omawia ważne dla dalszego rozwoju umysłowego braki wynikłe z wadliwie zrozumianego sensu politechnizacji⁶. Autor artykułu podkreśla słuszność i pożyteczność politechnizacji, wskazuje jednak na poważne niedociągnięcia spowodowane niewłaściwym traktowaniem przedmiotów nie związanych pozornie z tym procesem. Politechnizacja nie może być zdaniem autora, przeprowadzana kosztem

⁵ Jw.

⁶ Prof. dr. Ing. Günther Hollweg, *Vom schöpferischen Lernen—Wünsche eines Hochschullehrers an den VI Pädagogischen Kongress*, „Neues Deutschland” z 27 5 1961.

obniżenia ogólnego poziomu nauczania, a szczególnie przykre są braki w zakresie języka i znajomości literatury niemieckiej oraz ortografii.

Stwierdzono również, że duża ilość absolwentów szkół politechnicznych nie opanowała umiejętności jasnego i logicznego wiązania faktów i poprawnego wypowiedziania swych myśli.

Lekceważące traktowanie nauki języków obcych w szkołach średnich prowadzi w konsekwencji do tego, że późniejsi studenci nie mogą korzystać z obcojęzycznej literatury fachowej.

Innym zagadnieniem, któremu dużo uwagi poświęca prof. Hollweg, to nie zawsze zadowalające umiejętności absolwentów szkół średnich w zakresie matematyki. Studia filozoficzne są nie do pomyślenia bez opanowania propedeutyki filozofii i podstaw logiki. Wykształcenie w duchu humanistycznym nie jest, zdaniem autora, pełne, jeśli brak w nim podstawowej wiedzy o dziejach myśli ludzkiej epoki rzymskiej i greckiej.

W zakończeniu swego artykułu prof. Hollweg podkreśla, że tylko umiejętność samodzielnego myślenia i logicznego wysnuwania wniosków może gwarantować wyniki na polu pracy naukowej, a zadania szkół średnich autor precyzuje w 4 następujących żądaniach: 1) gruntowne opanowanie języka niemieckiego w słowie i piśmie, 2) położenie dużego nacisku na opanowanie języków obcych, 3) ugruntowanie umiejętności z zakresu matematyki, 4) wyrobienie umiejętności samodzielnego, logicznego i twórczego rozumowania⁷.

W tku dyskusji na łamach prasy omawiano również naukę przedmiotu *Staatsbürgerkunde* (nauka o społeczeństwie). Podkreślano, że stwierdzone u uczniów niedociągnięcia w zakresie tego przedmiotu spowodowane są zbyt teoretycznymi, mało zrozumiałymi dla uczniów wykładami nauczycieli oraz małą ilością godzin lekcyjnych przeznaczonych w planie na ten przedmiot⁸.

Wszystkie wyżej wspomniane zagadnienia zostały szeroko omówione na VI Kongresie Pedagogicznym, który odbył się w dniach od 3 do 5 czerwca 1961 r. w Berlinie. W Kongresie uczestniczyło 1000 delegatów i liczni goście zagraniczni. Brali udział w Kongresie delegaci reprezentujący wszystkie środowiska społeczne NRD, a z gości zagranicznych należy wymienić przedstawicieli: ZSRR, Czechosłowacji, Węgier, Bułgarii, Rumunii, Demokratycznej Republiki Vietnamu, Mongolskiej Republiki Ludowej i Chińskiej Republiki Ludowej. Podobnie jak inne delegacje zagraniczne również polska delegacja składała się z przedstawicieli Ministerstwa Oświaty. W Berlinie Polskę reprezentowali: wiceminister oświaty Ferdynand Herok oraz dyrektor Departamentu Propagandy przy Ministerstwie Oświaty Józef Barbag.

Zasadniczy referat, obejmujący główne zagadnienia poruszane w dyskusji przedkongresowej, wygłosił minister oświaty NRD prof. dr Lemnitz. W dyskusji nad referatem zabrali m. in. głos: kandydat Biura Politycznego KC SED prof. Kurt Hager, dramaturg Helmut Baierl oraz liczni goście z zagranicy. Uroczystość nadania 54 zasłużonym nauczycielom odznaczeń i tytułów zakończyła obrady VI Kongresu Pedagogicznego.

W wyniku obrad Kongresu ustalono, że głównym zadaniem i podstawowym obowiązkiem młodzieży NRD jest intensywna nauka. Zadaniem zaś całego społeczeństwa niemieckiego jest zapewnienie młodzieży warunków do nauki oraz wychowanie jej w duchu socjalistycznym⁹.

Teresa Piotrowiak

⁷ Jw.

⁸ Volkmar Stanke, *Staatsbürgerkunde unter der Lupe*. „Berliner Zeitung“ z dn. 24 5 1961.

⁹ *Ideen des Kongresses in alle Schulen tragen*. „Berliner Zeitung“ z 8 6 1961; Werner Neugebauer, *Nach dem VI Pädagogischen Kongress*. „Neues Deutschland“ z 12 6 1961.